

13.10.2021

Kansaneläkelaitos

Eduskunnan Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunnan Sosiaali ja terveysvaliokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 135/2021 vp). Sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää Kelalta lausuntoa erityisesti siitä, onko Kelan toimeentulotukea koskevista tiedoista selvittävissä tai selvitetty, missä määrin toimeentulotuen tarvetta on aiheutunut toisaalta Veikkaus Oy:n pelien ja toisaalta monopolijärjestelmän ulkopuolisten peliyhtiöiden pelien pelaamisen vuoksi.

Kelan ei ole mahdollista saada tilastotietoa, siitä missä määrin toimeentulotuen tarve on aiheutunut ongelmallisesta pelaamisesta, eikä myöskään näiden asiakkaiden määrästä. Kelan perustehtävänä on huolehtia viimesijaisen sosiaaliturvan täytäntöönpanosta, jotta asiakkaiden hakemukset käsitellään toimeentulotuesta annetun lain mukaisessa määräajassa. Toimeentulotuessa lähtökohtana tulojen ja tilivarallisuuden osalta on, että se on käytettävä ensisijaisesti oman elannon turvaamiseen. Toimeentulotuesta annetussa laissa pelivoittoja ei ole katsottu etuoikeutetuksi tuloksi. Näin ollen pelivoitot ovat yleensä toimeentulotuessa huomioitavia tuloja. Esimerkiksi määrältään vähäisiä ja satunnaisia pelivoittoja ei huomioida tuloksi. Sen sijaan esimerkiksi säännölliset kuukausittain määrältään huomattavat pelivoitot huomioidaan tulona. Toimeentulotuen tarkoituksena ei ole mahdollistaa mittavien pelivoittojen keräämistä samanaikaisesti perustoimeentulotukiasiakkuuden kanssa. Korkein hallinto-oikeus on antanut 13.9.2021 vuosikirjaratkaisun (H3088/2021), jonka mukaan toimeentulotuen viimesijaisuus huomioon ottaen kertyneet rahavarat tulee käyttää ensisijaisesti oman elantoon.

Perustoimeentulotuen hakijoissa on paljon asiakkaita, joilla on peliongelma. Asiakkaiden tiliotteilla näkyy aiempaa enemmän pelaamista. Peliongelmaista asiakkaiden talous ei ole hallinnassa ja tilannetta pyritään korjaamaan esimerkiksi pikavipein tai korkeakorkoisin

kulutusluotoin. Usein tilanne voi johtaa myös luottotietojen menettämiseen, joka puolestaan vaikeuttaa asunnon tai vakuutusten saamista. Asiakkaan laskut ja vuokrat saattavat olla maksamatta eikä tavanomaisia ruokakauppamenoja ole havaittavissa. Erityistä huolta Kelassa on kiinnitetty lapsiperheiden tilanteeseen.

Peliongelman toteaminen aikaisessa vaiheessa on tärkeää, jotta ongelmaa pystytään puuttumaan mahdollisimman nopeasti. Viranomaisten tulisi pystyä tekemään näissä tilanteissa yhteistyötä salassapitosäännösten estämättä. Lainsäädäntö mahdollistaa Kelalla sen, että voimme olla asiakkaaseen yhteydessä ja tehdä asiakkaan kanssa yhteistyössä sosiaalihuoltolain mukaisen huoli-ilmoituksen sosiaalitoimeen. Kela tarvitsee lähtökohtaisesti asiakkaan suostumuksen ennen yhteydenottoa. Asiakkaat kokevat itse yleensä pelaamisen olevan hallinnassa. Ainoastaan osa asiakkaista antaa suostumuksen huoli-ilmoituksen tekemiseen. Lapsiperheiden osalta ilmoittaminen ilman suostumusta on mahdollista tehdä matalammalla kynnyksellä lastensuojelulain nojalla.

Toimeentulotuessa on havaittavissa, että peliongelmia on havaittavissa kaiken ikäisillä. Kuitenkin eniten työttömien, opiskelijoiden sekä maahanmuuttajien keskuudessa. Peliongelma painottuu nuoriin. Myös ikääntyneiden henkilöiden keskuudessa on jossain määrin havaittavissa ongelmallista pelaamista. Asiakkaat käyttävät suuriakin summia eläkkeestään pelaamiseen.

Tiliotteilla voi näkyä pelaamista Veikkauksen kautta, mutta asiakkaat pelaavat myös huomattavasti ulkomaalaisia nettipelejä. Erityisesti nuorilla asiakkailla on yleensä monia pelitilejä sekä kotimaassa että ulkomailla, joista he eivät ilmoita toimeentulotukea hakiessaan. Kelalla ei ole oikeutta saada tietoja pelitileistä, koska pelitiliyritykset eivät ole rahalaitoksia. Pelitileillä voi olla siten huomattava määrä varallisuutta, joka ei tule Kelan tietoon. Näin ollen toimeentulotukea maksetaan perusteetta henkilöille, joilla on pelitileillä huomattavaa varallisuutta.

Pelivoitot ja pelitileillä oleva varallisuus on toimeentulotukioikeutta arvioitaessa huomiotavaa varallisuutta. Tulon huomioiminen perustuu toimeentulotukilakiin. Tilanteissa, joissa pelaaminen on säännönmukaista ja pelivoitot sekä pelisiirrot ovat vähäistä suurempia ne huomioidaan varallisuutena. Näin toimien toimeentulotuella ei tueta rahapelaamista. Kelan

näkemyksen mukaan toisenlainen linjaus olisi kuitenkin toimeentulotukilain vastainen ja johtaisi osaltaan siihen, että viranomainen tukisi asiakkaiden ongelmallista pelaamista.

Pasi Pajula

Toimeentuloturvaetuuksien osaamiskeskuksen päällikkö

Kela